

possit convertere in suos usus, aut necessitates. Idem est, si religiosus ex pecuniis lectione, prædicatione, donatione, aut alio modo acquisitis similes census annuos pro suis necessitatibus vel a sæcularibus, vel a monasterio comparet, dando eidem acquisitas pecunias hac conditione, ut singulis annis sibi aliquid certum detur pro parandis necessariis. Ita siquidem in casibus specificis declaravit sæpius sacra Congregatio, uti videre est apud citatum Fagnanum, n. 4. et n. 61.

13. Eodem loco n. 63. idem Fagnanus refert ad propositum et aliam declarationem illis verbis: « Cum archiepiscopus Urbini retulisset sacre congregationi, se non potuisse adducere moniales cujusdam monasterii ad suscipiendam exactam vitam communem; ideoque illis proposuisse, ut fieret communis arca, cujus clavis penes abbatissam existeret, et intus aptarentur tot scriniola, quot essent moniales, ita ut unaquæque haberet claviculam scrinioli sui, et in ea asservaret pecuniam ex laboribus, vel aliunde partam, quæ in ipsius tantum, et non in alterius necessitates erogari deberet arbitrio abbatissæ, sacra congregatio hoc temperamentum ludicrum existimavit, et repugnans, c. 2. h. t. quod jubet, ut omnia superiori tradantur, et conventui incorporentur; adeoque mandavit archiepiscopo, ut quandiu moniales communem vitam non susciperent, interdiceret illis receptionem puellarum ad habitum, et professionem. »

14. *Decreta apostolica non recepta, an, et quandiu obligent.* — Nec dicas decretum Tridenti, sicut et reliqua decreta pontificia allegata in tanto rigore non fuisse usu recepta, vel certe consuetudine in contraria in plurimis monasteriis præsertim monialium abrogata. Nam contra est, quod non receptio decretorum apostolicorum, et consuetudo illis contraria minime efficiant, quin adhuc obligent, nisi per tempus quadraginta annorum cum scientia et patientia Papæ fuerit continuata, uti vult Fagnanus, loc. cit. n. 75. et late demonstrat in tit. *de Treug. et Pace*, n. 31. vel saltem per decem annos, prout cum aliis docuimus, lib. I. tit. IV. *de Consuetud.* n. 105. et 106. Ex quo inferunt aliqui, ut Pirhing, h. t. n. 6. in illis saltem monasteriis sententiam Navarri, et aliorum subsistere, in quibus debito tempore viget consuetudo, quod videlicet regulares etiam non officiales de licentia superiorum ex justa,

et rationabili causa habeant administrationem honorum immobilium, vel certos annuos redditus, vel provisiones pro suis necessitatibus religiosis, eo quod contrarium sit solum contra jus humanum ecclesiasticum, contra quod licita et valida est consuetudo legitime introducta, c. fin. *de Consuetud.* Fagnanus, in cit. c. 2. h. t. ad fin. docet, nulla consuetudine, nulla probabilitate, nulloque alio prætextu religiosum in hoc puncto excusari posse a peccato gravi.

15. *Communitas in monasteriis ubi non servatur, regularis disciplina deficit.* — Id fatentur omnes, miserum, ac infelix, minimeque regulare esse monasterium illud, in quo perfecta communitate non vigente, hujusmodi redditus ac provisiones annuæ regularibus non officialibus admittuntur, eorumque administrationi relinquuntur. Sudent propterea omnes, hujusmodi consuetudines omnibus viribus eradicandas, perfectamque communitatem esse implantandam, etiam, imo vel maxime in monasteriis monialium, non obstantibus quarundam querelis, lamentationibus, murmurationibus, et quæsitis rationibus. Certe sacra Congregatio abominans similia monasteria, sæpe jam stricte prohibuit, ne amplius recipiantur, vel admittantur moniales in talia monasteria, in quibus communem vitam, perfectamque communitatem non servari, intellexit, uti videre est apud Fagnanum, loc. cit. n. 63. et seqq.

16. *Contra paupertatem peccat etiam ille qui de licentia superioris retinet superflua, vel superflue expendit.* — Resp. IV. Quamvis religiosi in particulari de licentia superiorum habere et retinere valeant res mobiles sibi necessarias, iisque uti, ac etiam consumere vel expendere in usus licitos, honestos, ac necessarios possint, tamen non obstante licentia superiorum peccant, si habent, vel retinent mobiles superfluas, aut pretiosas, eisque superflue utuntur, aut in usus illicitos, vel inhonestos, aut superfluos expendunt, vel consumunt, etsi id faciant cum licentia superioris. Prima pars apud omnes est certa, caretque controversia. Conveniunt etiam, teste Miranda, tom. I. q. 28. a. 15. omnes quoad secundam partem in hoc, quod de licentia superiorum superflua habentes, vel superflue, aut in illicitos usus expendentes rem mobilem, peccant; quamvis disconveniant in hoc, quale hoc sit peccatum, aut nempe contra paupertatem, vel aliam virtu-

tem? mortale, vel veniale? Et quidem, quod peccent, patet clare ex concilio Trident. sess. 25. *de Regular.* cap. II. ibi: « Mobilium vero usum ita superiores permittant, ut eorum supellex statui paupertatis, quam professi sunt, conveniat, nihilque superfluum in ea sit; nil etiam, quod necessarium, eis denegetur. »

17. *Proprietarius tamen non est.* — Et quidem Sanchez, lib. VII. *Moral.* cap. XIX. n. 21. ubi plures alios citat, Hyacint. Donatus, loc. cit. Navarrus, et alii docent, talem non tantum peccare contra paupertatem, sed et esse proprietarium. E contra vero sanctus Antoninus p. 3. *Sum.* tit. XVI. cap. I. *de Vot. relig.* § 11. Miranda, tom. I. q. 28. a. 15. Pellizar. §. *Religio.* 6. q. 7. in fine. Herinx, disp. 5. *de Voto.* q. 9. n. 94. et alii probabiliter docere videntur, talem proprietarium non esse, ne vitium proprietatis committere, si de licentia superioris superflua retinet, vel expendit, aut aliquid in usus illicitos insumit, dummodo paratus sit ad nutum superioris omnia dimittere, et abstinere. Ratio est, quia vitium proprietatis præcise in hoc consistit, quod quis voto paupertatis adstrictus, retineat vel expendat rem nomine proprio quasi sibi propriam, absque superioris licentia; quod non fit in casu nostro: unde etiam non incurrit pœnas proprietarii, ut ipsi quoque fatentur adversarii. Observat tamen bene Pellizar. loc. cit. n. 437. Lugo, disp. 3. *de Justit.* n. 183. quod talis nihilominus peccet contra paupertatem mortaliter vel venialiter pro quantitate materiæ; quia non tantum vitio proprietatis, sed etiam aliis modis contra paupertatem peccari potest. Et hoc ex textu concilii Tridentini n. præced. allegati: ubi dicit quod superiores usum mobilium non nisi ita moderate concedere possint et debeant, « ut statui paupertatis conveniat; » ex hoc enim manifeste patet, etiam de licentia superiorum usum mobilium posse esse contra paupertatem.

18. *In dubio, an quid superfluum, vel inconveniens sit, statui iudicio superioris.* — Porro, in dubio, an licentia superioris sit ad superflua, vel illicita, vel irrationabiliter concessa, standum est iudicio superioris, prout tenet communis, estque declaratum a sacra Congregatione, quæ ad questionem: « Ad superioris arbitrio et præfinitioni stare debeant regulares, quoad mobilium superfluitatem et convenientiam, censuit, nisi de excessu arbitrii constiterit, utique standum, habita

ratione personæ, officii, et regulæ statusque paupertatis, quam professi sunt, et cæterarum itidem qualitatum. » Quam declarationem refert Donatus, loc. cit. n. 7; Quarant. §. *Casus reservatus.* Lezana, p. 1. *Sum.* cap. VI. n. 44.

19. *Qui sine licentia superioris aliquid accipit, retinet, vel expendit, peccat contra paupertatem.* — Resp. V. Qui absque expressa, vel præsumpta licentia superioris aliquid accipit, retinet, expendit, vel consumit, contra paupertatem peccat, et proprietarius est. Communis. Patetque clare ex sacris canonibus, ut can. *Non dicatis.* 11. cau. 12. q. 1. ibi: « Non dicatis aliquid proprium, sed sint vobis omnia communia: » et infra: « Cum fratres non tantum facultatibus sed voluntatibus propriis renuntiarint, et se per promissam obedientiam penitus aliorum potestati in Christo, et pro Christo subdiderint, certum est, eos nec habere, possidere, dare, vel accipere quidquam debere, sine superioris licentia. » Concordat c. 6. h. t.

20. *An, et quando sufficiat licentia præsumpta?* — Dicitur autem notanter « absque licentia expressa, vel præsumpta, » quia non semper requiritur licentia expressa, sed etiam sufficit rationabiliter præsumpta, quando superior commode adiri nequit Sanchez, lib. VII. *Moral.* cap. XIX. n. 4.; divus Thomas, 2. 2. q. 32. n. 8. ad 1.; divus Bonaventura in *Speculo disciplinæ.* p. 1, cap. IV. ad finem; Herinx, loc. cit. n. 87. et communissima aliorum. Ratio est, quia taciti vel expressi eadem est virtus, 1. *Cum quid.* ff. *de Rebus creditis*, et c. 2. *de Rescript.* Notant tamen bene Herinx, loc. cit. et alii communiter, quod si quis ex defectu commoditatis adeundi superiorem aliquid ex sola præsumpta licentia accepit, teneatur postea id manifestare superiori, nisi causa præsumendi licentiam adsit etiam in retentione. Cæterum licet licentia data, vel præsumpta ad accipiendum, non semper extendatur ad expendendum, uti loc. cit. bene docet Sanchez, n. 6. tamen extenditur in casu, quoad est licentia recipiendi tales res; quæ sciunt distribui; quales sunt munuscula spiritualia, uti bene observat Herinx, loc. cit. n. 90.

21. *Proprietarii pœna.* — Queritur II. Quæ sit pœna proprietarii? resp. eam esse proprie duplicem sequentem. « Prima est, quod si proprietas apud aliquem inventa fuerit in morte ipsa cum eo in signum perditionis extra monasterium in sterquilinio

subterretur, cum ad monasterium. » 6. h. t. Intellige, si est in gravi quantitate sufficiente ad peccatum mortale. Herinx, loc. cit. n. 97. quia hæc pœna infligitur « in signum perditionis, seu æternæ damnationis, » quæ non nisi per peccatum mortale incurritur. Nec tamen tota substantia, quam vitio proprietatis possedit, sed aliquid tantum de illo cum eo sepeliendum est in sterquilinio, ut bene in cit. c. 6. h. t. advertit Joan. Andreas, Abbas, n. 15; Sanchez, et alii. Neque incurrit hanc pœnam ii, qui proprietarie expendunt, vel consumunt, sed qui retinent; quia de his solis, et non de illis lex loquitur, quæ utpote pœnalis et odiosa non est extendenda, c. *Odia de Reg. jur.* in 6; Sanchez, lib. VII. *Moral.* cap. xx. n. 11; Herinx, loc. cit.; Pirhing, h. t. n. 8. et alii.

22. Secunda pœna proprietarii est privatio vocis activæ, et passivæ per biennium, concil. Trident. sess. 25. *de Regular.* cap. II. Verum hæc pœna non tantum proprietarios, sed et illos comprehendit, qui etiam de licentia superiorum contra paupertatem aliquid tenent; prout patet ex ipso concilio loc. cit. ubi postquam plura paupertati contraria emanavit, statuit, « quod si quis aliter quidquam tenere comprehensus fuerit, is biennio activa, et passiva voce privatus sit, atque etiam juxta regulæ, et ordinis constitutiones puniatur. »

23. *Quid juris de legatis factis religioso hac conditione, ut ad eum, et non monasterium pertineat?* — Quæritur III. Quid juris in casu, quo aliquid alicui religioso in particulari legatur, aut donatur ac conditione, ut ad eum, et non ad monasterium pertineat? Resp. I. Hujusmodi legata, aut donationes intelligendas esse juxta conditionem personæ, videlicet de solo usu, ac de licentia superioris ad nutum revocabili. Sanchez, lib. VII. *Moral.* cap. xvii, n. 4; Engel, h. t. n. 3. et communis aliorum, arg. l. *Plenum. § Equitii. ff. de Usu et habitation.* Ratio est, quia voluntas testatoris pro possibili semper ita explicanda est, ne careat effectu, et pereat ejus voluntas, ut bene observat Jason, in l. *Quoties.* n. 2. ff. *de Verb. obligat.* et alii.

24. Resp. II. Si religioso in particulari aliquid legatur expressa conditione, ut etiam dominium ad eum pertineat, vel ut usus illius independentem a licentia superioris, vel irrevocabiliter ei, quandiu vivit, permittatur, habetur conditio pro non adjecta,

ac pertinet legatum ad monasterium. Sanchez, loc. cit. n. 11; Jason, in Authen. *Ingressi.* n. 37 et 39. c. *de SS. Eccles.* Baldus, in c. *Clerici,* in fine, *de Judiciis,* et alii. Ratio est, quia talis conditio est turpis, utpote repugnans paupertati promissæ; turpis autem conditio habetur pro non adjecta, textu expresso § *Impossibilis Institut. de Hæredib.* Institut. et amplius diximus, tit. XXVI. *de Testam.* n. 441. ubi vide.

25. Resp. III. Si sub præfata conditione aliquid in vivis datur religioso, irrita est donatio, nec donatum accipi potest etiam de licentia superioris. Sanchez, loc. cit. n. 12. et alii ab eo citati. Ratio est, quia licet conditiones turpes legatis appositæ habeantur pro non adjectis, nec vitient legatum, juxta dicta, n. præced. tamen secus est in contractibus inter vivos, utpote in quibus turpis conditio adjecta vitiat totum contractum, arg. tot. tit. ff. *de Condit. ob turpem causam,* et l. *Impossibilis.* 7. ff. *de Verb. obligat.* Et hæc distinctio inter legata et donata religioso sub conditione turpi, et impossibili, bene est notanda.

Reliqua de voto paupertatis vide apud doctores citatos supra n. 52. utpote qui ex professo copiose scribunt de tribus votis religionis, præsertim de paupertate, quod idem faciunt regularum expositores. (ADNOTATIO XVII.)

§ II.

DE CLAUSURA REGULARIUM, TAM VIRORUM, QUAM MONIALIUM.

26. *Clausura monasterii, quid?* — Quæritur I. Quid sit clausura monasterii regularium, tam virorum, quam monialium? Et quæ comprehendantur sub ea? Resp. Clausura monasterii est totum illud spatium, quod ambitur et clauditur muris, parietibus, seu septis monasterii: unde quidquid in illo continetur, nomine *Clausuræ* venit. Navarrus, *de Verb. signif.* lib. V, n. 3; Sanchez, lib. VI. *Moral.* c. xvii, n. 12; Hyacinth. Donatus, tom. I, tract. III, q. 1. ac in re communis, patetque tum ex c. *Exit qui seminat. de Verb. signif.* et decreto Clementis VIII. edito super reservatione casuum; ubi inter casus reseratos numeratur egressus illicitus extra « septa monasterii seu conventus, » id est extra clausuram.

27. *Et quæ veniant ejus nomine? Sacristia*

§ II. DE CLAUSURA REGULARIUM, TAM VIRORUM, QUAM MONIALIUM. 89

et chorus quando sint de clausura. — Infertur non tantum ipsum monasterium, ejusque officinas et habitacula interiora, sed etiam hortos monasterio contiguos, inter præfatos muros, seu septa existentes, quo distractionis gratia se regulares conferunt, et quidque intra eodem septa existit, sub clausura comprehendendi, ut bene docet Sanchez, loc. cit. n. 14; Hyacinth. Donatus, loc. cit. q. 11. et communis aliorum. Idem est de sacristia, si intra dicta septa existit, vel ab eis immediate pateat aditus ad eam; secus vero si extra septa existens soli Ecclesiæ sit conjuncta, ab eaque immediate pateat aditus ad illam: quod idem de choro dicendum. Hyacinth. Donatus, loc. cit. q. 12; Pelliz. tom. I, tract. V, q. 31; Bonacina, q. 9. *de Clausura.* p. 1. et alii. Quamvis valde decens sit, ut per superiores etiam in præfato casu sacristia clausuræ annumeretur; licet enim superiores ordinum clausuram necessariam, seu a jure jam determinatam, pro libito aliter determinare, declarare, aut variare non possint, consequenter non facere, quod locus aliquis v. g. hortus intra septa conventus existens, non sit de clausura, possunt tamen ea loca, quæ de rigore juris sub clausura non sunt, vel de quibus dubium est, uti sunt sacristia v. g. chorus, etc., pro eadem determinare ac declarare, uti loc. cit. bene docet Pelliz. Hyacinth. Donatus, et alii.

28. *Moniales gravissime prohibentur egredi et clausura.* — Quæritur II. An, et quanta sit obligatio clausuræ monialium quoad egressum? Ante responsonem notandum duplicem considerari obligationem in clausura tam virorum quam mulierum: unam quoad egressum eorum, alteram quoad ingressum aliorum in eandem. Et quia clausura monialium strictior est, ac in jure magis præcepta, prius de hac, postea vero de clausura virorum loquemur. Resp. I. Omnes et singulæ moniales gravissime obligantur ad clausuram quoad egressum, ita ut mortaliter peccet, et ipso facto excommunicationem incurrat, quæ sine justa causa, et legitima licentia clausuram egreditur. Unanimis, ob clara jura c. un. *de Statu regular.* in 6; ibi: « Præsentem constitutionem perpetuo irrefragabiliter valitura sancimus universas et singulas moniales præsentem et futuras, cujuscunque religionis sint, vel ordinis, in quibuslibet mundi partibus existentes, sub perpetua in suis monasteriis debere de cæ-

tero permanere clausura, ita quod nulli earum religionem tacite, vel expresse professæ, sit, vel esse valeat, quacunque ratione vel causa (nisi forsitan tanto, vel tali morbo evidenter earum aliquam laborare constaret, quod non posset cum aliis absque gravi periculo, seu scandalo commorari) monasteria deinceps egrediendi facultas. » Quam constitutionem de novo innovavit, et confirmavit concilium Tridentinum, sess. 25, cap. v. *de Regular.* cujus tenorem, quia sæpius citandus erit, hic ponimus « Bonifacii VII. Constitutionem, quæ incipit *Periculoso*, renovans sacra synodus universis episcopis sub obtestatione divini iudicii, et interminatione maledictionis æternæ præcipit, ut in omnibus monasteriis sibi subjectis, ordinaria, in aliis vero Sedis apostolicæ auctoritate clausuram monialium, ubi violata fuerit, diligenter restitui, et ubi inviolata est, conservari maxime procurent, inobedientes, atque contradictores per censuras ecclesiasticas, aliasque pœnas, quacunque appellatione postposita compescentes, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Quod auxilium, ut præbeatur, omnes christianos hortatur sacra synodus, et sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda, omnibus magistratibus sæcularibus injungit. Nemini autem NB. sanctimonialium liceat, post professionem exire e monasterio, etiam ad breve tempus, quocunque prætextu, nisi ex aliqua legitima causa ab episcopo approbanda: indultis et quibuscunque privilegiis non obstantibus, » etc.

Idem, et quidem sub pœna excommunicationis latæ sententiæ statuit Pius V. in constitutione *Circa pastoralis*, quæ est ordine 8. in *Bullar. Cherub.* ubi in declaratione subjuncta, quæ incipit *Decori.* § 2. ita statuit: « Aliter autem, quam ut præfertur, egredientes, seu licentiam exeundi quomodocumque concedentes, nec non comitantes, ac earum receptorum personas, sive laicas aut sæculares, vel ecclesiasticas consanguineas, vel non, excommunicationis majoris latæ sententiæ vinculo statim eo ipso, absque alia declaratione subiacere, a quo præterquam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo absolvi nequeat. Et insuper tam egressas quam præsentem, et alios superiores prædictos eis licentiam hujusmodi concedentes, dignitatibus, officiis, et administrationibus, per eas, et eos, tunc obten-